

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Caleidoscoop van de huidige Duitse geschiedwetenschap [Bespreking van: M. Wildt (2014) *Geschichte denken: Perspektiven auf die Geschichtsschreibung heute*]

Nijhuis, T.

DOI

[10.5117/TVGESCH2015.2.RECE](https://doi.org/10.5117/TVGESCH2015.2.RECE)

Publication date

2015

Document Version

Final published version

Published in

Tijdschrift voor Geschiedenis

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Nijhuis, T. (2015). Caleidoscoop van de huidige Duitse geschiedwetenschap [Bespreking van: M. Wildt (2014) *Geschichte denken: Perspektiven auf die Geschichtsschreibung heute*]. *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 128(3), 481-482.
<https://doi.org/10.5117/TVGESCH2015.2.RECE>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Michael Wildt ed., *Geschichte denken. Perspektiven auf die Geschichtsschreibung heute* (Vandenhoeck&Ruprecht, 2014) 285p. € 39,99 ISBN 783252300688

Caleidoscoop van de huidige Duitse geschiedwetenschap

Het boek is een bundel met opstellen van vijftien hoogleraren aan de Humboldt-universiteit. Het zijn bewerkte voordrachten die gehouden zijn in een zogeheten *Ringvorlesung* van het historisch instituut van deze Berlijnse universiteit. Een *Ringvorlesung* is een reeks voordrachten rondom een breed thema bestemd voor een algemeen publiek. In die zin is het te vergelijken met een *Studium Generale* reeks en moet het onderscheiden worden van het zogeheten *Colloquium*, een lezingenreeks die de hoogleraren geschiedenis elk jaar voor hun promovendi organiseren en die meer een onderzoeks karakter hebben, of waar *work in progress* voorgesteld wordt.

Vaak zijn de lezingen in zowel *Ringvorlesungen* als *Colloquia* inhoudelijk min of meer gecentreerd rondom een doorgaans zeer algemeen paraplubegrip. Vrijwel nooit worden de voordrachten vervolgens gebundeld en uitgegeven. Daarvoor blijft het geheel te heteroog. Waarom deze reeks in boekvorm is verschenen, is me ook na het lezen ervan een raadsel gebleven. De bijdragen in deze bundel gaan werkelijk alle kanten op. En dat in alle opzichten: in tijd, ruimte, thema en methode. Sommige stukken gaan over de klassieke oudheid, andere over de middeleeuwen en de vroegmoderne tijd, het *fin de siècle* komt langs en ook de naoorlogse geschiedenis is goed vertegenwoordigd. In ruimte strekken de bijdra-

gen zich uit over Griekenland, Italië, Spanje, het Habsburgse rijk, Duitsland en Rusland. Ook de geschiedschrijving van Afrika is vertegenwoordigd met een overigens informatief overzichtsartikel van Andreas Eckert.

Qua thematiek is de diversiteit niet minder. De voordrachten gaan over begrippen, semantiek, culturele vertalingen in de vroegmoderne tijd, de Europeanisering van de Middeleeuwse geschiedenis, corruptie, normen en seksuele moraal, urbane levensconcepten, politieke theorie, destalinisatie, geschiedenis in de autobiografieën van DDR-partijfunctionarissen, politiek geweld in de jaren zeventig en geschiedenisdidactiek, om slechts een paar voorbeelden te noemen. Ook methodisch is de bundel zeer divers, de nadruk ligt op niet minder dan begripsgeschiedenis, semantiekgeschiedenis, wetenschapsgeschiedenis, memory studies, cultuurgeschiedenis en politieke cultuurgeschiedenis. Zelfs de Luhmanniaans geïnspireerde systeemtheorie komt langs. De samensteller van de bundel is Michael Wildt, hoogleraar Duitse geschiedenis van de twintigste eeuw met een bijzondere nadruk op het nationaalsocialisme. Maar de periode 1933-1945 komt in het boek eigenlijk niet voor, met uitzondering van zijn eigen mooie opstel over de betekenis van het politieke grondbeginsel “Alle Gewalt geht von dem Volke aus”, waarbij hij vooral de ontwik-

keling in de begrippen *Gewalt* en *Volk* analyseert.

Zit er dan helemaal geen eenheid in het boek, behalve dan dat alle hoogleraren aan de Humboldt-universiteit doceren? De titel 'geschiedenis denken' is bewust niet inhoudelijk gekozen. Zij suggereert veeleer een theoretische reflectie op de geschiedschrijving en inderdaad begint de redacteur Michael Wildt zijn inleiding met een Koselleck citaat over het nut van de geschiedwetenschap en de rol van theorie. Wildt constateert: 1) dat de vraag *Wozu Geschichte?* niet meer gesteld wordt en de geschiedwetenschap zich niet langer moeizaam moet legitimeren: de geschiedschrijving 'boomt'; en 2) dat de grote historiografische en theoretische debatten van de jaren zeventig en tachtig rond thema's als het nationaalsocialisme en structuur- of cultuurgeschiedenis plaats hebben gemaakt voor diversiteit, voor een waaier van historische onderwerpen en perspectieven. Juist door die fragmentatie biedt de geschiedenis een onmisbaar reservoir voor maatschappelijke zelfbeschrijvingen. In een pluralistische maatschappij heb je volgens Wildt een pluralistische geschiedschrijving nodig. Het historicistische ideaal om historische tijdvakken in zijn geheel te kunnen doorgronden en begrijpen heeft daarom plaats gemaakt voor de veelvoud die de huidige geschiedwetenschap kenmerkt. Het moderne concept van geschiedenis als *Kollektivsingular* (Koselleck) begint zich verder te ontwikkelen in de richting van historiën in meervoud. Analoog aan Europa zouden we dus kunnen spreken van een 'eenheid in de veelvoud'.

Waaruit die eenheid behalve uit veelvoud nu precies bestaat, wordt in de bundel jammer genoeg niet verder toegelicht. Dit wordt aan de lezer zelf overgelaten. Als we toch wat lijnen proberen te ontdekken dan staan wellicht historische actoren weer meer in het centrum

van de belangstelling met hun emoties, de wijze waarop ze de wereld ervaren, alsmede de symbolisch vormen die het sociale leven ordenen. Om hiervan slechts een paar voorbeelden te noemen: de verbinding van politieke geschiedenis en cultuurgeschiedenis is terug te vinden in het opstel van Birgit Achmann over de opkomst en val van koningin Isabella II van Spanje, die moest aftreden omdat zij zich niet gedroeg zoals de seksuele moraal voorschreef. Gabriele Metzler beschouwt in haar bijdrage terrorisme vooral als een communicatiestrategie en als een levensvorm en ziet aanslagen als symbolische daden. De liberale rechtstaten slaagden er in de jaren zeventig echter in de communicatieslag te winnen en het liberale master-narratief effectief te verdedigen. Maatschappelijke strijd wordt door Thomas Mergel geduid als een strijd tussen perspectieven op of narratieven over de maatschappij, waarbij de lange jaren zeventig (1967 tot 1983) in zijn ogen gedomineerd werden door een sterk dichotoom denken, zoals rechts-links. Hier zouden we ook een verbinding met de geschiedwetenschap kunnen leggen. In deze gepolariseerde maatschappij was ook de geschiedwetenschap sterk gepolariseerd. Nu we in een postideologische maatschappij leven, neemt in de geschiedwetenschap de diversiteit navenant toe.

Wie de heterogeniteit niet stoort, wordt getrakteerd op een aantal mooie en informatieve opstellen die een caleidoscopische blik geven op wat de Duitse geschiedwetenschap, na de *linguistic turn* en de *kulturalistische Wende* vandaag te dag te bieden heeft. Juist omdat ze voor een algemeen publiek zijn geschreven bieden ze ook voor de niet specialisten een aardig blik op de ontwikkelingen in de verschillende historische sub-disciplines.

Ton Nijhuis, Duitsland Instituut Amsterdam